

ЕКОНОМІКА

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 338.24:354.1:37.014.54(477):378.112

*Романовський О. О.
Українсько-американський гуманітарний інститут
“Вісконсинський Міжнародний Університет (США) в Україні”*

ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

У статті вивчається досвід державної фінансової підтримки вищої освіти США і Великобританії за період 2004–2015 рр. Досліджуються джерела фінансування вищої освіти, внесок федерального (центрального) уряду, штатів, місцевих громад, приватного капіталу (у тому числі – дохід від оплати за навчання студентів). Розглянуто програми фінансової допомоги студентам – гранти, стипендії тощо.

***Ключові слова:** вища освіта; джерела фінансування; державна підтримка; підтримка штатів; місцева підтримка; стипендії і гранти.*

Якісна вища освіта є визначальним фактором підготовки кваліфікованих кадрів, утворення і розвитку людського та інтелектуального капіталу, головним чинником науково-технічного прогресу і економічного зростання націй. Головною складовою успіху вищої освіти провідних країн світу є стабільне, багатоджерельне фінансування, підтримка потреб університетів державою і суспільством.

Серед найкращих світових зразків національної підтримки вищої освіти, безумовно, є досвід США, чий ВНЗ мають найвищі наукові, технологічні й освітні результати в світі. Конкуренцію американським університетам і коледжам складають відомі британські та європейські ВНЗ, чий досвід також є цікавим для вивчення.

Усі провідні ВНЗ світу мають такі необхідні для розвитку умови, як: свобода і автономія; державна й суспільна, моральна та фінансова підтримка; можливість впровадження інновацій та здійснення академічної підприємницької діяльності. Дослідження цих умов є **актуальним** і необхідним для подальшого реформування вітчизняної системи вищої освіти.

Метою статті є вивчення стану державної й суспільної фінансової підтримки провідних університетів США і Великобританії, досвіду з подолання наслідків економічних криз, аналіз різноманітних джерел фінансової підтримки ВНЗ цих країн.

За даними щорічних Фінансових звітів державної вищої освіти США [1-3] тенденції у державному фінансуванні національної вищої освіти є такими. Державні та муніципальні фінансові зобов'язання щодо вищої освіти значно збільшилися за останні двадцять п'ять років. У 1987 році штати і місцеве самоврядування разом надали 33,3 млрд. дол. США прямої підтримки загальних експлуатаційних витрат державним і незалежним ВНЗ. Ці інвестиції збільшилися до 50,3 млрд. дол. США в 1997 році, 82,7 млрд. дол. США в 2007 році і до 88,8 млрд. дол. США у 2008 році (найвище сукупне національне фінансування вищої освіти).

Проаналізуємо стан фінансування вищої освіти США у перші роки після Глобальної фінансової кризи 2008 року – у 2011–2014 роках. Цікавим є застосування державою заходів щодо пом'якшення її негативного впливу на американську вищу освіту, а також терміни подолання кризи і відновлення стабільного фінансування системи вищої освіти США.

Початок рецесії у 2008 році різко скоротив доходи держави і дещо зменшив державну допомогу вищій освіті США. Однак, у відповідності до заходів щодо оздоровлення американської економіки і реінвестування (ARRA), затвердженим 17 лютого 2009 року, федеральний уряд, уряди штатів і місцеві (муніципальні) уряди забезпечили максимальне фінансування для стабілізації державної підтримки освіти (серед інших заходів), щоб досягти економічного відновлення. Наприклад, у 2011 році 31 штат надав додаткове (оздоровче – ARRA) фінансування для своїх систем вищої освіти на загальну суму 2,8 млрд. дол. США, допомагаючи компенсувати скорочення у 2008 році державної та місцевої підтримки. Державна і місцева фінансова підтримка в 2011 році (в тому числі ARRA) склала 87,4 млрд. дол. США. Однак, до 2012 року значну частку коштів ARRA на оздоровлення американської економіки і реінвестування було витрачено і державна та місцева підтримка для здобуття вищої освіти зменшилась більш, ніж на 7 відсотків – до 81,2 млрд. дол. США. В ці роки ВВП США складав 16,363 і 16,481 трлн. дол. США, відповідно.

Крім державних і місцевих доходів, державні ВНЗ й освітні установи отримали у 2012 році чистий дохід за навчання в розмірі 59,9 млрд. дол. США, що разом із фінансовою підтримкою штатів, муніципальною підтримкою та коштами з фонду ARRA й іншими надходженнями склало в цілому близько 141,1 млрд. дол. США для підтримки загальних операційних витрат вищої освіти.

Необхідно зазначити, що частка від сумарного доходу на загальні операційні витрати вищої освіти, що відшкодовується з чистого доходу за навчання у державних ВНЗ й інших освітніх і наукових закладах, постійно зростала з 31,6% у 2008 році до 38,5% у 2011 році і 42,5% у 2012 році. Доходи за навчання, зібрані незалежними (приватними, неприбутковими) і некомерційними ВНЗ й освітніми установами, не входять в цю загальну суму.

З 81,2 млрд. дол. США державної (штатів) та місцевої підтримки вищої освіти у 2012 році, 76,5% було виділено на загальні операційні витрати державної вищої освіти. На спеціальні цілі, обмежені програми досліджень, розширення й розвиток знань у галузі сільського господарства і медичну освіту було відведено 12,6% від загальної суми державної підтримки вищої освіти. У 2012 році значно збільшилася фінансова допомога для студентів, які відвідують державні установи – 7,4% (у порівнянні з 5,6% у 2007 році, що підтверджує зусилля держави зберегти найважливіші програми

допомоги у сфері вищої освіти в період економічного спаду). Решта 3,5% державної допомоги було направлено на підтримку студентів незалежних (приватних, безприбуткових) ВНЗ, операційних витрат незалежних освітніх установ, а також на некредитне навчання (без надання ступенів) та на освіту протягом життя (рис. 1). Це склало 0,49% ВВП США (16,481 трлн. дол. США).

Вища освіта історично відчувала значне збільшення кількості студентів у період економічної рецесії, і ця тенденція посилюється, демонструючи зростаючу економічну важливість вищої освіти.

Далі наведемо дані щодо підтримки загальних операційних витрат вищої освіти США у 2011–2014 фінансових роках за рахунок державного та місцевого (регіонального, локального) фінансування, чистого доходу від оплати за навчання, а також надходжень з фонду ARRA [1-3].

2011 фінансовий рік:

- Уся державна підтримка – 75,7 млрд. дол. США (53,3%).
- Місцеві (локальні, регіональні) податки – 8,9 млрд. дол. США (6%).
- Чистий дохід від оплати за навчання – 54,7 млрд. дол. США (38,5%).
- Надходження з фонду Оздоровлення американської економіки та реінвестування (ARRA) – 2,8 млрд. дол. США (2%).

Рис. 1. Державна (штатів) і місцева підтримка вищої освіти США у 2012 році (складено автором)

Загалом: 142,1 млрд. дол. США (100%), або 0,92% від ВВП (15517,9 млрд. дол.) США.

2012 фінансовий рік:

- Уся державна підтримка – 72,1 млрд. дол. США (51,3%).
- Місцеві (локальні, регіональні) податки – 8,9 млрд. дол. США (6%).

- Чистий дохід від оплати за навчання – 59,9 млрд. дол. США (42,4%).
- Надходження з фонду Оздоровлення американської економіки та реінвестування (ARRA) – 0,1 млрд. дол. США (0,1%).

Загалом: 141,1 млрд. дол. США (100%), або 0,87% від ВВП (16163,2 млрд. дол) США.

2013 фінансовий рік:

- Уся державна підтримка – 72,4 млрд. дол. США (51%).
- Місцеві (локальні, регіональні) податки – 9,2 млрд. дол. США (6%).
- Чистий дохід від оплати за навчання – 61,8 млрд. дол. США (43%).
- Надходження з фонду Оздоровлення американської економіки та реінвестування (ARRA) – 0 дол. США (0%).

Загалом: 143,4 млрд. дол. США (100%), або 0,86% від ВВП (16768,1 млрд. дол.) США.

2014 фінансовий рік:

- Уся державна підтримка – 77,0 млрд. дол. США (51,1%).
- Місцеві (локальні, регіональні) податки – 9,3 млрд. дол. США (6,2%).
- Чистий дохід від оплати за навчання – 64,3 млрд. дол. США (42,7%).
- Надходження з фонду Оздоровлення американської економіки та реінвестування (ARRA) – 0 дол. США (0%).

Загалом: 150,7 млрд. дол. США (100%), або 0,87% від ВВП (17418,9 млрд. дол.) США (рис. 2).

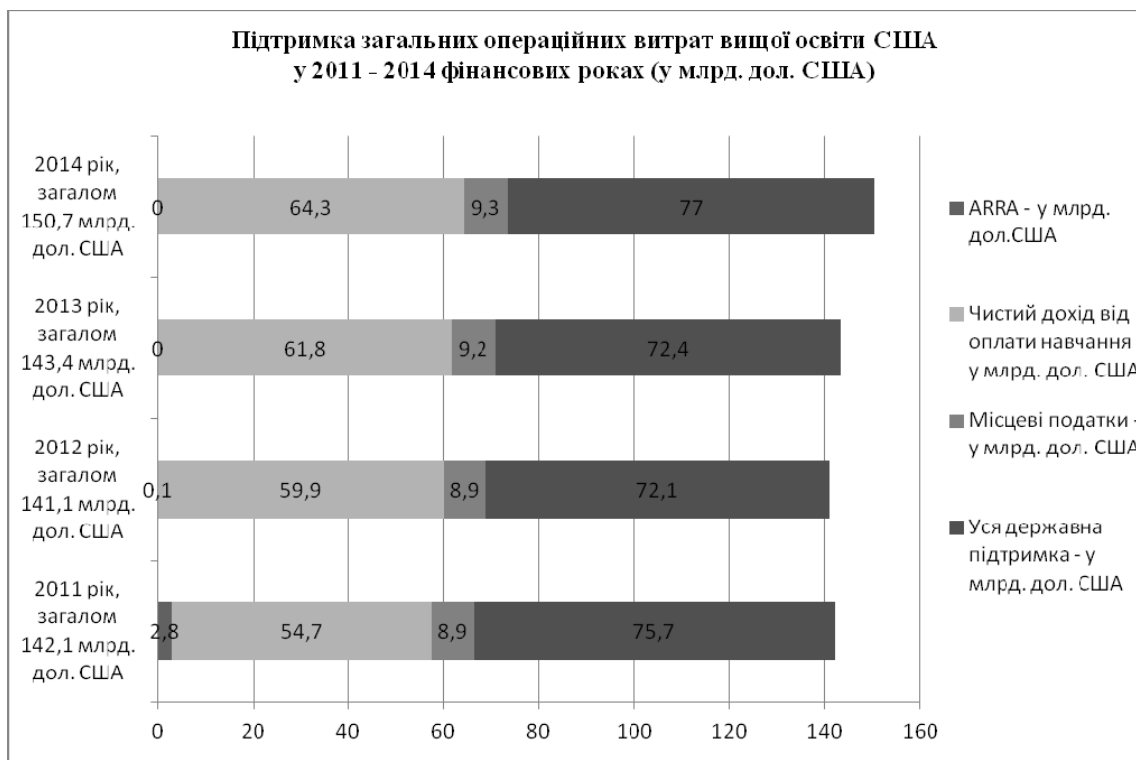

Рис. 2. Підтримка загальних операційних витрат вищої освіти США у 2011–2014 фінансових роках за рахунок державного та місцевого фінансування, чистого доходу від оплати за навчання, а також надходжень з фонду ARRA (складено автором)

Зазначимо, що з 1987 по 2012 рік набір на стаціонарну форму навчання в державні ВНЗ збільшився з 7,1 млн. до 11,5 мільйонів осіб. За цей же час фінансова підтримка вищої освіти штатами та місцевим самоврядуванням збільшилась з 33,3 млрд. дол. США до 81,2 млрд. дол. США.

Слід зауважити, що під час рецесії та зменшення державної допомоги вищій освіті США збільшилася частка чистого доходу від оплати навчання (рис. 3). Цю тенденцію можна прослідкувати упродовж 2009–2014 років. Також дуже важливою тенденцією є постійне зростання фінансової допомоги з боку штатів, запровадження програми ARRA у той час, як місцеве фінансування залишалося майже незмінним, а федеральне бюджетне фінансування у 2009, 2011 і 2013 роках різко скоротилося (рис. 4).

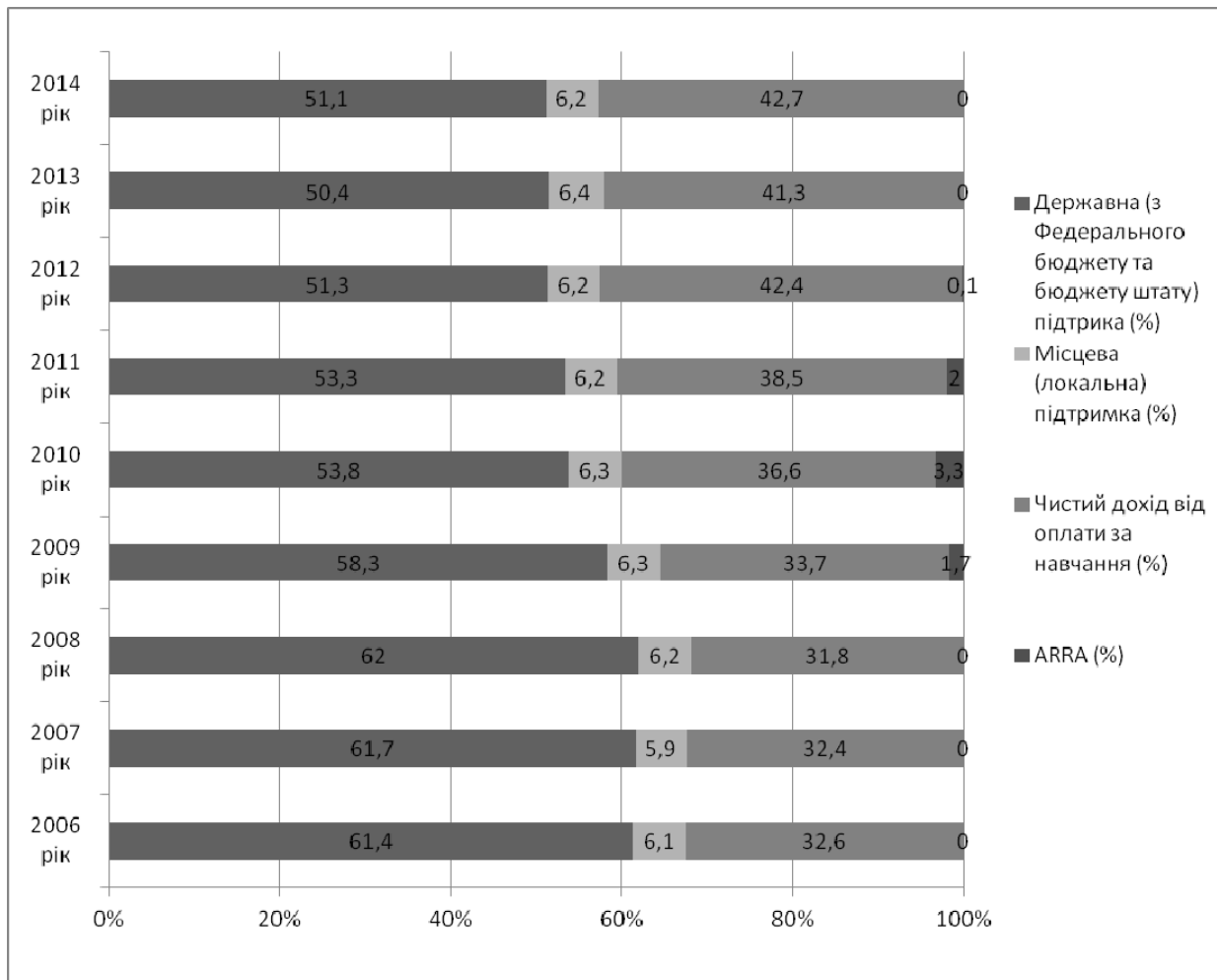

Рис. 3. Розподіл джерел фінансування вищої освіти США у 2005–2014 роках (у %) [3]

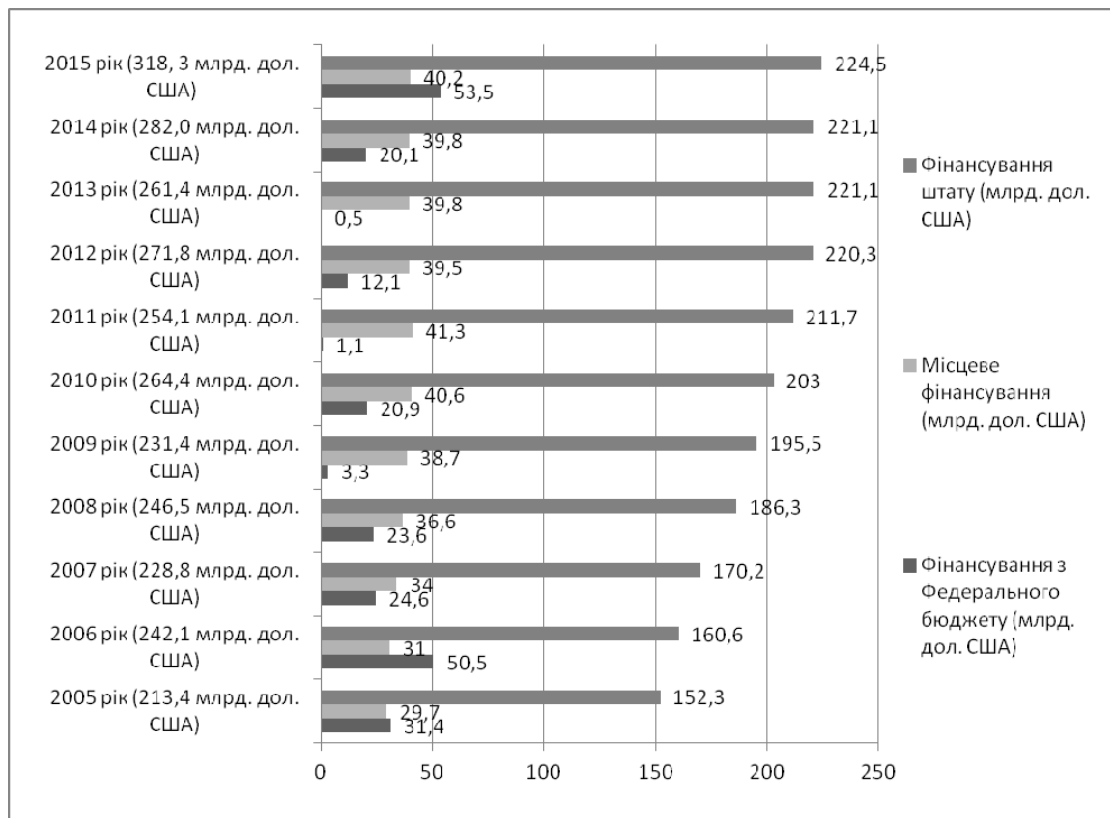

Рис. 4. Комплексне державне фінансування вищої освіти США (федеральне, від штатів і місцевих громад) у 2005–2015 роках (млрд. дол. США) (складено автором)

Співставляючи суми загальних витрат на освіту та вищу освіту з обсягами ВВП (по роках), слід зазначити постійний високий їх відсоток, що свідчить про значну увагу США до цієї випереджаючої сфери національно-господарської діяльності. Також важливим є факт перспективного планування із збереженням досягнутих результатів на визначеному високому рівні (див. табл. 1).

У якості позитивного прикладу державної підтримки вищої освіти розглянемо роль Федерального уряду США, що відіграє важливу роль у забезпеченні студентів стипендіями, позиками та надає допомогу у їхньому працевлаштуванні [5, с. 110-111]. Щорічно виділяються десятки мільярдів доларів, у тому числі – більше мільярда доларів на оплату навчання у ВНЗ США іноземних студентів. Найбільш важливими програмами фінансової підтримки студентів ВНЗ, встановлені федеральним урядом США, є:

Таблиця 1

Загальні витрати на освіту та вищу освіту в США протягом 2004-2020 років [4]

Рік	ВВП (трлн. дол. США)	Населення США (млн. осіб)	Загальні витрати на освіту (ЗВО) (трлн. дол. США) / % до ВВП	Загальні витрати на вищу освіту (трлн. дол. США) / % до ЗВО / % до ВВП
2004	12,2749	292,635	0,71 / 5,8	0,20 / 28,2 / 1,6
2005	13,0937	295,507	0,75 / 5,7	0,21 / 28,0 / 1,6

Рік	ВВП (трлн. дол. США)	Населення США (млн. осіб)	Загальні витрати на освіту (ЗВО) (трлн. дол. США) / % до ВВП	Загальні витрати на вищу освіту (трлн. дол. США) / % до ЗВО / % до ВВП
2006	13,8559	298,145	0,81 / 5,8	0,24 / 29,6 / 1,7
2007	14,4776	300,807	0,83 / 5,7	0,23 / 27,7 / 1,6
2008	14,7186	303,492	0,88 / 6,0	0,25 / 28,4 / 1,7
2009	14,4187	306,202	0,88 / 6,1	0,23 / 26,1 / 1,6
2010	14,5082	308,936	0,92 / 6,3	0,25 / 27,2 / 1,7
2011	14,9586	311,576	0,90 / 6,0	0,25 / 27,8 / 1,7
2012	15,5474	314,239	0,92 / 5,2	0,27 / 29,3 / 1,5
2013	16,7681	316,925	0,88 / 5,2	0,26 / 29,5 / 1,6
2014	17,2440	319,634	0,90 / 5,2	0,28 / 31,1 / 1,6
2015	17,9850	322,366	0,95 / 5,3	0,32 / 33,7 / 1,8
2016	18,8186	325,010	0,95 / 5,0	0,30 / 31,6 / 1,7
2017	19,7086	327,676	1,00 / 5,1	0,32 / 32,0 / 1,6
2018	20,6168	330,363	1,06 / 5,1	0,34 / 32,1 / 1,6
2019	21,5399	333,073	1,13 / 5,2	0,36 / 31,9 / 1,7
2020	22,4764	335,805	1,21 / 5,4	0,39 / 32,2 / 1,7
2004–2014 роки – актуальні дані 2015 рік – очікувані дані 2016–2020 роки – заплановані дані				

* складено автором на основі даних [4]

- стипендія (або грант) Пелла (Pell Grants); вона відома ще як головна серед можливих освітніх стипендій (Basic Educational Opportunity Grants – BEOG) і призначається, щоб допомогти студентам оплатити своє навчання після середньої школи з урахуванням фінансового становища їх сім'ї. Це найбільша федеральна програма надання допомоги, яка може досягати 1900 доларів на рік;

- додаткова програма для забезпечення студентів стипендіями освіти (The Supplemental Educational Opportunity Grants Program – SEOG) надає можливість одержати грант до 2000 доларів на рік. Сума цієї стипендії не може перевищувати 50 % розрахованих на рік фінансових потреб студента;

- національна програма прямого надання позик студентам (The National Direct Students Loan Program – NDSL) забезпечує позиками деяку частину тих осіб, які мають відмінні та хороші показники. Під час навчання у вищому закладі освіти вони відсотків за позичку не сплачують. Після того, як студент закінчив або перервав навчання, він починає повертати позичку з банківським відсотком у 5 % річних;

- програма “робота-навчання” коледжів (The College Work-Study Program – CWS) надає роботу тим студентам, яким необхідна фінансова допомога. Вона дає шанс заробити гроші на витрати, пов'язані зі здобуттям вищої освіти;

- страхова програма позик для студентів (The Guaranteed Student Loan Program – GSL) дозволяє студентам позичати гроші під невеликий відсоток у комерційних структурах шляхом страхування позичок державними агентствами та подальшого повторного страхування (перестраховування) з гарантіями федерального уряду.

При цьому федеральний уряд виплачує замість студентів, які досягли успіхів у навчанні, їх відсотки за позичкою протягом усього їх навчання у коледжі. Після того, як студент закінчив навчання, починається повернення грошей. Причому, він має повернути одержану позичку разом із відсотками;

• програма батьківських позик для студентів ВНЗ, які вчаться у бакалавратурі (The Parent Loan to Undergraduate Students Program – PLUS), надає можливість родинам отримати для навчання дітей позики із невисокими відсотками. Уряд при цьому не виплачує відсотків за програмою PLUS, і батьки несуть відповідальність за виплату позики із нарахованими за час навчання відсотками відразу ж після закінчення вищого закладу освіти їх дітьми.

Коледжі можуть також застосовувати й інші федеральні програми довгострокової та короткострокової фінансової допомоги, в першу чергу надаючи підтримку тим студентам, які планують після закінчення навчання йти в сферу дошкільного виховання, доглядати за хворими та людьми похилого віку, працювати в різних галузях охорони здоров'я (санітарно-гігієнічні напрямки) тощо. Федеральний уряд та місцева влада штатів і округів спрямовують фінансову допомогу на підтримку навчання студентів за непростими, але вельми необхідними для американського суспільства спеціальностями та професіями. Так, штати призначають різноманітні стипендії та гранти і допомагають студентам вступити на навчання до обраних ними закладів. Мешканці штату мають багато привілеїв (насамперед – фінансових) при вступі до ВНЗ, що розміщується на території цього штату.

У США існує біля 40 видів стипендій, премій, винагород і позик, які можуть витрачатися на фінансування вищої освіти студентів-американців і деяких категорій іноземців. Американці вважають, що починати самостійне життя молоді повинна відразу після закінчення школи, тому й надаються їй для цього необхідні можливості.

Уряд Великобританії приділяє значну увагу підтримці вищої освіти, розбудові підприємницької освіти та всебічному розвитку й поширенню підприємництва в країні. Ця підтримка здійснюється як на державному рівні прямим бюджетним фінансуванням вищої, післяшкільної освіти та професійної освіти дорослих, так і завдяки значній кількості британських ініціатив і програм з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Офіційний сайт Уряду Великобританії з КСВ [6] відображає серйозний державний підхід уряду Великобританії до питань корпоративної соціальної відповідальності і підкреслює значущість, яку британські можновладці надають цьому питанню. На сайті зазначається: “Уряд має амбітну концепцію корпоративної соціальної відповідальності. Необхідно розглядати діяльність британських підприємств з урахуванням їх економічних, соціальних та екологічних наслідків і дії щодо вирішення ключових проблем у сфері сталого розвитку на основі їх ключових компетенцій, де б вони не працювали, – на місцевому, регіональному чи міжнародному рівні” [7].

Уряд Британії відіграє ключову роль в стимулюванні внеску бізнесу в сталий розвиток, основу якого складає збалансованість трьох чинників: економічного, соціального та екологічного. Важливу роль у цьому процесі відіграє Міністерство освіти і навчання, метою роботи якого є забезпечення молоді необхідними навичками для роботи і життя та стимулювання дорослих розвивати свій потенціал, підвищувати кваліфікацію. Разом із цілеспрямованим фінансуванням вищої освіти з центрального державного бюджету (рис. 5 і табл. 2), Великобританія також пропонує безліч стипендіальних програм завдяки державним органам, що керують освітою, МЗС Великобританії (для студентів-іноземців), фондам і комерційним організаціям.

Рис. 5. Бюджетне фінансування вищої освіти Великобританії у 2001–2015 роках (за офіційними даними уряду Великобританії [8])

Найбільш популярними є: стипендії Chevening і Hill Foundation, а також ВР Cambridge Chevening (магістратура Кембриджського університету) і OSI/FCO Chevening Scholarships (післядипломне навчання на здобуття ступеня магістра в Оксфорді).

Програма британських стипендій Chevening надає можливість здобуття післядипломної освіти у сферах міжнародних відносин, державного управління, журналістики, економіки й інших галузях. Програма розрахована на 3-12 місяців і покриває постійне проживання та харчування, навчання в обраному ВНЗ Великобританії, написання дисертації, один проїзд до Великобританії і додому.

Стипендіальна програма Джона Сміта строком на 5 тижнів призначена для 25-35-річних фахівців, які займаються дослідженням проблем політики, захистом цивільних прав і, які працюють в адміністративних організаціях.

У рамках стипендії Hill Foundation надана можливість здобуття ступеня кандидата наук або доктора філософії в Оксфорді на базі диплома про вищу освіту, що визнається у Великобританії.

Таблиця 2

**Загальні витрати на освіту та вищу освіту
у Великобританії у 2004-2016 роках**

Рік	ВВП (трил. фунтів стерлінгів)	Населення США (млн. осіб)	Загальні витрати на освіту (ЗВО) (млрд. фунтів стерлінгів) / % до ВВП	Загальні витрати на вищу освіту (млрд. фунтів стерлінгів) / % до ЗВО / % до ВВП
2004	1,2024	60,1	61,0 / 5,1	8,3 / 13,6 / 0,7
2005	1,2543	60,5	65,1 / 5,2	8,9 / 13,7 / 0,7
2006	1,3286	60,8	69,7 / 5,2	9,8 / 14,1 / 0,7
2007	1,4058	61,2	73,0 / 5,2	10,0 / 13,7 / 0,7
2008	1,4339	61,5	78,7 / 5,5	11,8 / 15,0 / 0,8
2009	1,3939	61,9	83,0 / 6,0	11,6 / 14,0 / 0,8
2010	1,5003	62,3	88,5 / 5,9	13,2 / 14,9 / 0,9
2011	1,5765	62,6	91,5 / 5,8	15,8 / 17,3 / 1,0

Рік	ВВП (трил. фунтів стерлінгів)	Населення США (млн. осіб)	Загальні витрати на освіту (ЗВО) (млрд. фунтів стерлінгів) / % до ВВП	Загальні витрати на вищу освіту (млрд. фунтів стерлінгів) / % до ЗВО / % до ВВП
2012	1,6262	63,1	86,9 / 5,3	13,1 / 15,1 / 0,8
2013	1,6631	63,5	87,0 / 5,2	13,5 / 15,5 / 0,8
2014	1,7328*	63,9	89,2 / 5,1	15,4 / 17,3 / 0,9
2015	1,8076	64,3	84,3 / 4,7	10,3 / 12,2 / 0,6
2016	1,8775	64,8	89,4 / 4,8	13,0 / 14,5 / 0,7

2004–2014 роки – актуальні дані
2015 рік – очікувані дані
2016 рік – заплановані дані
* У 2014 році ВВП Об'єднаного Королівства дорівнював 2,94189 трлн. дол. США

* складено автором на основі даних [8]

Програму британських стипендій Chevening було засновано в 1983 році: тоді вона була відома як Foreign and Commonwealth Office Scholarships and Awards Scheme (FCOSAS). Назву програми змінили в 1994 році за особистою вказівкою міністра закордонних справ Дагласа Герда. Він вирішив перейменувати стипендії на честь назви маєтку Chevening у графстві Кент на півдні Англії, яке є його офіційною заміською резиденцією.

Стипендія Chevening – це можливість здобути першокласну освіту в будь-якому ВНЗ Великобританії, а також виконати дослідницьку роботу (термін: від 3 до 6 місяців). Крім того – це неоціненний досвід спілкування у багатонаціональному середовищі. Одними з пріоритетних напрямів програм британських стипендій є:

- економіка (виключаючи програми MBA) та державне управління;
- стійкий розвиток і дослідження навколишнього середовища;
- інновації, направлені на забезпечення стійкого економічного розвитку, розвитку економіки і бізнесу, глобальної стабільності клімату.

Список напрямів щороку корегується з урахуванням вимог ринку: наприклад, програми MBA були виключені з пріоритетних зовсім недавно. Це пояснюється тим, що представники російського бізнесу сьогодні мають можливість самостійно оплачувати своє навчання за кордоном. Загальна сума стипендії може складати за весь період навчання близько 20 тис. фунтів стерлінгів.

Стипендія VP Cambridge Chevening дає можливість молодим професіоналам із відмінними академічними показниками і лідерським потенціалом вступити в магістратуру Кембріджського університету. Грант видається максимум на 12 місяців на очну форму навчання із здобуттям ступеня магістра. У нього входять: плата за курс, витрати на проживання, а також дрібні разові виплати. Кандидатам необхідно заповнити і надати у приймальну комісію Кембріджського університету (Board of Graduate Studies) нову форму GRADSAF, зразок якої можна знайти на сайті ВНЗ (www.cam.ac.uk). Програма післядипломного навчання у Великобританії (строком до одного року) OSI/FCO Chevening Scholarships покриває всі витрати з навчання в університеті або коледжі, витрати на проїзд до Великобританії і назад та основні витрати на проживання для однієї особи. Є такі варіанти програми: стипендії на здобуття ступеня магістра в університеті Оксфорд та університеті Йорк (з політичної філософії) і на проведення дослідження в Оксфорді.

Існують також такі стипендії на проведення досліджень в Оксфорді:

- дев'ятимісячний грант для аспірантів російських вузів на проведення досліджень в галузі гуманітарних, суспільних наук і захисту довкілля;

- тримісячний грант для посадових осіб, експертів і консультантів, що працюють у державних і муніципальних установах, що бажають провести дослідження в галузі прикладних суспільних наук із тематики, яка безпосередньо відноситься до розвитку і роботи конкретної установи;

- стипендіальна програма Джона Сміта (John Smith Fellowship) розрахована на тих, кому 25-35 років, хто працює в політичних структурах, у місцевій адміністрації, засобах масової інформації або займається захистом цивільних прав, відстоює соціальну справедливість тощо. Вона розрахована на п'ять тижнів перебування у Великобританії і включає семінари, стажування і робочі візити. Учасники програми обмінюються думками, встановлюють і підтримують контакти з демократичними лідерами Великобританії й інших країн, ознайомлюються з роботою демократичних організацій та їх роллю в демократичному суспільстві;

- стипендія Hill Foundation. Цю програму адресовано аспірантам і випускникам пострадянських ВНЗ, які хочуть продовжити навчання в Оксфорді. Вона підтримує широкий спектр курсів і дає можливість отримати вчений ступінь будь-якого рівня. Фахівці, що вже мають національний диплом, у рамках цієї програми готують дисертацію на ступінь кандидата наук (доктора філософії). Стипендія також надається випускникам пострадянських ВНЗ для здобуття другої вищої освіти за два роки. Стипендія Hill Foundation покриває всі витрати на навчання, у тому числі на проведення необхідних лабораторних робіт, проживання і дорогу. За умови задовільних результатів навчання протягом року, стипендія поновлюється наступного року в рамках вибраного курсу. Кандидат, окрім відповідності стандартним спільним вимогам, повинен володіти видатними творчими здібностями і неординарними особовими якостями.

Висновки.

1. Уряди США та Великобританії витрачають значні фінансові ресурси на розвиток і підтримку національної вищої освіти, про що свідчать високі відсотки абсолютних витрат на вищу освіту до ВВП цих країн.

2. Значну підтримку розвитку вищої освіти в США надає місцева спільнота, штати, приватний капітал, важливим є й дохід від оплати за навчання студентів.

3. Повчальним для умов України є система грантів, стипендій та іншої цільової допомоги студентам ВНЗ цих двох країн.

Використані джерела:

1. State Higher Education finance FY 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sheeo.org/sites/default/files/publications/SHEF-FY12.pdf> (Дата звернення: 10.10.2015).
2. State Higher Education finance FY 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sheeo.org/sites/default/files/publications/SHEF_FY13_04292014.pdf (Дата звернення: 10.10.2015).
3. State Higher Education finance FY 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sheeo.org/sites/default/files/project-files/SHEF%20FY%202014-20150410.pdf> (Дата звернення: 10.10.2015).

4. US Education Spending. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.usgovernmentspending.com/us_education_spending_20.html (Дата звернення: 10.10.2015).
5. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу : монографія / О. О. Романовський. – Вінниця : Нова книга, 2012. – 503 с.
6. Corporate governance. Policy. Gov.UK – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/policies/corporate-governance> (Дата звернення: 12.10.2015).
7. Corporate Social Responsibility. A Government update. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : webarchive.nationalarchives.gov.uk/20081113154357/http://www.berr.gov.uk/files/file48771.pdf (Дата звернення: 12.10.2015).
8. UK Education Spending. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukpublicspending.co.uk/uk_education_spending_20.html (Дата звернення: 12.10.2015).

Романовский А. А. Опыт государственной поддержки высшего образования США и Великобритании в XXI веке.

В статье изучается опыт государственной финансовой поддержки высшего образования США и Великобритании за период 2004–2015 гг. Исследуются источники финансирования высшего образования, вклад федерального (центрального) правительства, штатов, местных общин, частного капитала (в том числе – доход от оплаты за обучение студентов). Рассмотрены программы финансовой помощи студентам – гранты, стипендии и т. д.

Ключевые слова: высшее образование; источники финансирования; государственная поддержка; поддержка штатов; местная поддержка; стипендии и гранты.

Romanovskii O. O. The experience of the US and the UK higher education state support in the XXI century.

The experience of public financial support for higher education in the US and the UK in the period from 2004 to 2015 are studied. Sources of higher education funding, the contribution of the federal (central) government, states, local communities, private equity (including – income from students tuition) are investigated. Financial assistance programs for students – grants, scholarships and more are considered.

Key words: higher education; sources of funding; government support; state support; local support; scholarships and grants.

УДК 330:322

**Підпригора Л. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

**ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

У статті розглядаються основні проблеми інвестиційної сфери в умовах економічної нестабільності в Україні. Обґрунтовується необхідність зростання інвестиційної активності держави. Робиться висновок, що зростання та оптимізація структури державних інвестицій є одним із дієвих механізмів мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці України.

Ключові слова: капітальні інвестиції, державні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, економічна нестабільність, економічна безпека.

За умов критичного погіршення показників соціально-економічного розвитку, посилення макроекономічних дисбалансів, погіршення перспектив економічного